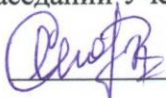

Министерство образования и науки Российской Федерации
Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего
образования
«Северо-Восточный федеральный университет имени М.К. Аммосова»
Институт языков и культуры народов Северо-Востока Российской Федерации
Кафедра якутского языка

Утверждено
на заседании Ученого совета ИЯКН СВ РФ

 « 22 » сентября 2017 г.
Директор Торотов Г.Г.

ПРОГРАММА

вступительного испытания для поступающих на базе среднего общего образования по
направлению подготовки

45.03.01 – Филология

Профили:

- Отечественная филология (якутский язык и литература)
- Прикладная филология (якутский язык)
- Прикладная филология (якутский язык (перевод))
- Прикладная филология (якутский, английский языки (перевод))

Квалификация (степень):

Академический бакалавр, Прикладной бакалавр

Форма обучения: очная

Составитель: Чиркочева Д.И., к.ф.н., зав.кафедрой якутского языка Института языков и
культуры народов СВ РФ

1. Общие положения

Формы и условия проведения вступительных испытаний для поступающих определяются Ученым советом института и доводятся до сведения поступающих не позднее, чем за полгода до начала приема вступительных испытаний. Для поступающих создаются необходимые к подготовке условия, желающие могут посещать бесплатные консультации.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100-балльной системе.

2. Определение содержания вступительных испытаний

Вступительные испытания должны определить уровень усвоения поступающим материалов по якутскому языку и литературе, предусмотренного учебной программой школы и охватывать все минимальное содержание данной дисциплины, установленное соответствующим государственным образовательным стандартом. Вступительные испытания включают в себя вопросы по дисциплинам «Якутский язык» и «Якутская литература». Комплексный характер экзаменационной работы по якутскому языку и литературе позволит проверить и оценить уровень подготовки экзаменуемых с разных сторон компетенций: лингвистической, языковой, коммуникативной и общекультурной.

Ответ должен подтвердить достаточно полное знание материала по якутскому языку и по якутской литературе основных тем изученной программы.

3. Требования, проверяемые в ходе вступительных испытаний

Экзаменуемый должен показать и подтвердить:

- знание вопросов якутского языка по программе общего образования;
- знание основных произведений якутских писателей из школьной программы;
- владение якутским языком в его разговорной и литературной форме;
- знание истории родного языка, ее современного состояния и перспектив избранной специальности.
- способности анализа и обобщения знаний по якутскому языку и литературе.

4. Перечень основных учебных тем по дисциплине «Якутский язык» и «Якутская литература»

Вариант работы содержит по части I - 20 вопросов (1-20), по части II - 2 задания.

Распределение заданий по темам.

1.1 Лексика – 2

1.2 Фонетика - 1

1.3 Морфология - 4

1.4 Синтаксис – 3

2. Вопросы по произведениям якутских писателей

3. Вопросы по теории якутской литературы

Распределение заданий по баллам (40 б.)

По I части – за каждый правильный ответ ставится 2 б.

По II части

1 задание (грамматический разбор и выполнение заданий, 5 заданий, 1 задание – от 5 до 8 б.) – 26 б.

2 задание (сочинение) – 34 б.

Үөрэх кинигэлэрэ

1. Саха тыла. Морфология: 6 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2009.
2. Саха тыла. Морфология: 7 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2006.
3. Саха тыла: 8-9 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2004.
4. Саха литературата: 9 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1999.
5. Саха литературата: 10 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1994.
6. Саха литературата: 11 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 2000.

Эбии литература

1. П.С. Афанасьев Саха тылын лексикологията. Я., 1996.
2. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тыла. Лексика уонна морфология. Я., 2000.
3. Н.Д. Дьячковский. Саха тылын фонетиката. Я., 2000.
4. И.П. Винокуров, М.А. Черосов. Саха тылын синтаксиһа. Судургу этии. Я., 1991.
5. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тылын синтаксиһа. Холбуу этии. Я., 1996.
6. Окорокова В.Б., Попова М.П. Билинни саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., 2011.
7. Максимова П.В. 1960-80 -с сыллардаагы саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., изд-во СВФУ, 2010.

Методические рекомендации по проведению вступительных испытаний

Сдача вступительных испытаний проводится на открытых заседаниях экзаменационной комиссии с участием не менее трех человек. В состав комиссии, принимающей экзамен по направлению, входит не менее трех преподавателей кафедры якутского языка.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100балльной системе и объявляются на 3-й день после оформления в установленном порядке протоколов заседаний экзаменационной комиссии.

На выполнение испытательной работы отводится 4 часа (240 минут).

Подготовка к выполнению работы – 20 мин.

Часть I включает 20 вопросов с кратким ответом. Среднее время выполнения одного задания этой части – 1-3 минуты. Ориентировочное время выполнения этой части работы – 50 минут.

Часть II включает 2 задания. На выполнение вопросов первого задания требуется от 3-7 минут. Ориентировочное время выполнения 1 задания – 30 минут.

Рекомендуемое время выполнения 2 задания II части, состоящей из одного задания с развернутым ответом (письменная работа) – 60 минут.

Самостоятельная проверка работы – 20 мин.

Демонстрационный вариант заданий вступительных испытаний по якутскому языку и литературе

Үлэ икки чаастаах.

Үлэ бастакы чааһыгар 20 боппурус бэриллэр. Хас биирдии боппурус хоруйун (эппиэтин) ыйыллыбыт миэстэбэ, соруудах аллараа өтүгэр, бэйэн суруйарын ирдэнэр. Эппиэкин тэйбэккэ, сурук эбэтэр атын бэлиэтэ суох суруй.

Үлэ иккис чааһа 2 соруудахтаах.

Бастакы соруудагы толорууга этии бэриллэр, ол этиини уонна этиигэ бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ыйыллыбыт соруудахтарынан ырытары ирдэнэр. Тылы састаабынан, саҥа чааһынан, ситимнэри арааһынан ырытылары оноробун. Этиини тутулунан ырытарга этии тиибин, арааһын, састаабын ыйабын.

Иккис соруудахха айан суруйуу тиэмэтэ бэриллэр. Ирдэбилинэн айан суруйуу 150 тыллаах эбэтэр онтон ордук буолуон сөп, ол эрэри 100 тылтан аҕыйаба суох буолуохтаах. Бэриллит тиэмэни толору арыян суруйарга дьулуһабын.

І чааһа

Үлэ І чааһыгар бэриллэр соруудах наарданыыта маннык буолар.

1, 4, 6, 9 – саха тылын морфологиятыгар ыйытыылар. Холобур, саҥа чааһын, тыл састаабын быһаарыы.

2 – фонетика соруудаҕа. Холобур, аһаҕас уонна бүтэй дорҕоон систематын уратытын, дорҕоон наарданыытын, уларыыытын быһаарыы.

3, 8 - лексика ыйытыылар. Холобур, тыл суолтатын, араастарын, биирдэм эбэтэр тыл ситиминэн бэриллэр тыл уратыларын быһаарыы.

5, 7, 10 – синтаксис соруудахтара. Холобур, этии арааһын, этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин, ситим араастарын, ньыматын быһаарыы.

11 – 20 – саха литературатыгар билиини тургутан көрөр ыйытыылар.

Барыллаан ыйытыктар уонна соруудахтар

1. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыл ханнык саҥа чааһа буоларын суруй.

Халын хаар бүк түһэн, тииттэр лабаалара аллара санныыспыттар.

Эппиэтэ.

2. Саха алфавитыгар баар аһаҕас дорҕоон ахсаанын ый.

Эппиэтэ.

3. Бу этиигэ туттуллубут сомоҕо домоҕу биир тылынан солбуйан туспа суруй.

Окко киирэр кэм буолла да, Сэмэн оҕонньор биллибэтэ. Кулубаҕа барбыт үгсүү эмиз таастыы тилмirdэ.

Эппиэтэ.

4. Бу этиигэ аат тыллары булан, туспа үһүл, ханнык түһүк туттуллубутун быһааран суруй.

Уокка оттор маһы бэлэмнээн баран, Микиитэ быыкаайык хотуурун сүгэн эһэтин аахха тийэн, дулҕалары тула көтө сылдьан охсон кулупаайдаабытынан барда.

Бу ыйытыыга хоруйдуурга түһүк (падеж) сыһыарыытын, ыйытыытын, суолтатын билии ирдэнэр.

Эппиэтэ.

5. Бу этии арааһын быһааран суруй. **2. Өлөксөй алаады сурабын истэн, отуу таһыгар олорбохтоон баран, дьиэтигэр табыста.**

Эппиэтэ.

6. Бэриллибит этиигэ көмө ттыллары булан, сыстар тылларын кытта туспа суруй.

Мин арыы саҕатыгар тийэ оҕустум, сотору үрдүбүнээҕи маһым кураанах мутугар кэбэ кэлэн олоро биэрдэ.

Эппиэтэ.

7. Бу этиини сирэй саҥаны киллэрэн уларытан суруй.

Мин оройуон кииниттэн командировкаҕа сылдьарым, Чаран нэһилиэгэр баран иһэрим туһунан быһыта-орута кэпсээн биэрэбин.

Эппиэтэ.

8. Бэлиэтэммит тылга синонимныы тыллары булан суруй. **Чаччаччы халпыт хагдан сэбирдэхтэр суолга үктээтэх аайы тыастара хачыгырас.**

Эппиэтэ.

9. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын ааптарын (псевдоним) кытта суруй.

**“Аны биирдэ дьүһүн кубулунан,
Быста-быста салғанан,
Тимирэ-тимирэ күөрэйэн,
Өлө-өлө тиллэн көрүөбүн...”**
Эппиэтэ.

10. “Дьулуруйар Ньургун Боотур” олонхоҕо Туйаарыма Куо, Айталын Куо, Кыыс Ньургун, Сабыйа Баай хотун, Аан Алахчын хотун ханнык дойду дьахталлара буолалларын быһааран суруй.
Эппиэтэ.

11. Бэриллибит кэрчик ханнык айымньыга баарын быһаар. Эппиэтэ 3 тыллаах.
**“Алыс уойан абылас буолбут,
Олус уойан олоругас буолбут,
Сыта уойан сыыгынас тыыннаммыт...”**
Манна айымньы аатын сөпкө уонна толору суруллар.
Эппиэтэ.

12. Алексей Андреевич Иванов-Күндэ саха литературатыгар ханнык жанры киллэрсибитин ый.
Күндэ хоһооннорун үөрэтии оскуола программатыгар баар.
Эппиэтэ.

13. Бу кэрчик ханнык айымньыга ким мэтириэтэ буоларын быһаар.
**“Салгыннаабыт хара сирэйдээх, дэхси бөдөн тиистээх, мичээрдээбит киэн харахтаах,
дадайбыт киһи...”**
Эппиэтэ.

14. Алампа маннайгы айымньытын аатын, жанрын ый.
Эппиэтэ.

15. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр Новгород сиригэр хорсуннук кыргыһан өлбүт саха буйуннара хохуйуллубут айымньы аатын, ааптарын быһааран суруй.
Эппиэтэ.

16. Петр Тобуроков оҕолорго анаммыт хоһоонун холобурдаан, быһа тардыыта суруй.
Эппиэтэ.

17. Бу бэриллибит этиигэ сурук бэлиэтин быһааран суруй. **Табаарыс Манасов, эн эмиз штабка баран иһэбин дуо?**
Эппиэтэ.

18. Бу бэриллибит этиини болҕойон аах, бэлиэтэммит түөлбө тылы сөптөөх литературнай тылынан солбуйан суруй.
-Хайа, туох сонуннаннын?-диэн Коля дьаал харата ыйытта.
Эппиэтэ.

19. Бу бэриллибит тыл ситимнэриттэн холбуу тыллары булан суруй.
Кыһыл тылынан кыыраар, буута быстарынан, тимир суол, аан дойду, аҕатын туйабын хатарбыт, хой баһын туойар, баҕа батаһа.
Эппиэтэ.

20. Бу бэриллибит этиигэ бэлиэтэммит тыллар ситимнэспит араастарын быһааран суруй.
Киһиэхэ айар үлэттэн эйэлээх олохтон ордук дьол суох.
Эппиэтэ.
21. Бу бэриллибит этиигэ бэлиэтэммит тыл ханнык этии чилиэнэ буоларын ый.
Сэнэбиккиттэн сэттэбин ылыан.
Эппиэтэ.
22. Бу бэриллибит тэннэ холбоммут баһылатыылаах холбуу этии суолтатын арааһын быһааран суруй. **Быйыл сайын олус ардахтаах дьыл буолла, онон тыа сириг дьоно кыайан оттооботулар.**
Эппиэтэ.
23. Бу этиигэ бэлиэтэммит тылы тутулунан быһаар. **Ханна эрэ уу обуһа мөнгүрөөн лүгкүнэтэр.**
Эппиэтэ.
24. Оҕо сааһыттан баайга өстүйбүт литературнай геройу быһаар.
Эппиэтэ.
25. Сергей Васильев олонхотугар Айыы бухатыырдарын абааһы бухатыырдарын кытта киксигиннэрэн охсуһуннартыыр көтөр буолан кубулунар бухатыыры быһаар.
Эппиэтэ.
26. Аллаах Алаапыйа ханнык айымныы геройа буоларын суруй. Ааптарын быһаар.
Эппиэтэ.
27. А.И.Софронов “Дьүһүн кубулуйумтуо” кэпсээнигэр мөккүөрү быһаара сатыыр герой аатын чопчулаа.
Эппиэтэ.
28. Саха литературатын үгэһит суруйааччытын быһаар.
Эппиэтэ.
29. Валентина Гаврильева айымныытыгар Баһылайка оҕонньор өйүгэр онорон көрөр дойдутун суруй.
Эппиэтэ.
30. “Таптыабын ийэни” хоһоон ааптарын быһаар, уратытын ый.
Эппиэтэ.
31. Былыр дьонно эстэн –быстаан ыалларынан тарбаһалларын атыннык ааттаан суруй.
Эппиэтэ
32. Егор Чээрин өстөөх билиэниттэн быһааммыт албаһын быһаар.
Эппиэтэ.
33. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыл ханнык көмө чааһа буоларын, арааһын быһааран суруй.
Биридэ Микиитэ эһэтэ дьэ таһыттан баадахыс гына тустэ, кулун бэргэһэтин, таба сабынныабын хастыы тардыталаан, оронно элитэлээтэ уонна табырдыа төттөрү ыстанан табыста.
Эппиэтэ.

34. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыл ситимнэрин , уратытын быһаар. **Микиитэ, кини эьтэ Молоох Миитэрэй, ийэтэ Сөдүөччүйэ, ити омунаахтык кэлбит Өлөксөй** «Дулҕалаах» диэн нэһилиэк уһуга ойдом хочоҕо ыал буолан сирээдийэн олороллор эбит. Эппиэтэ.

35. Бу этиигэ сурук бэлиэтин быһааран суруй. Этии арааһын быһаар. **Тийбитэ, кинилэр сүөһүлэрэ мэччийэ сылдьаллар эбиттэр.** Эппиэтэ.

36. Бу этиигэ көппүт тылы ис хоһоонунан сирдэтэн суруй, ханнык сана чааһа буоларын быһаар. **Сайылык оҕолоро, Манчаарылаах дьиэлэрин тэлгэһитигэр мунньустан оонньоу ...** Эппиэтэ.

II чааһа

1. Бэриллитбит этиини, бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ырытыы.

Этиигэ аннынан тардыллыбыт 2 тылы састаабынан: тыл олоҕун, сыһыарыыларын быһааран, дорҕоон уларыытын көрдөрөн ырытыы. Анаан бэлиэтэммит 2 тылы сана чааһынан тэнитэн ырытыы: сана чааһын олоҕун, суолтатын, үөскээһинин уонна уларыытын, этиигэ туттуллуутун быһаарыы. Этиигэ тыллар ситимнэһиэлэрин ньымаларынан, араастарынан ырытыы. Бэриллитбит этиини чилиэннэринэн бэлиэтээһин. Этиини тутулунан ырытыыга этии арааһа, тийбэ, састааба ыйыллар.

Киһэлик Даарыйа эмээхсин үлэтиттэн сынньанар, үс атахтаах төгүрүк остуолун бэйэтин диэки сыҕарыта тардынан ытыһынан соппохтуур.

Бу этиигэ маннык ырытыылары онор.

1. Аннынан тардыллыбыт тыллары састаабынан, халыыбы тутуһан, ырыт.

2. Бэлиэтэммит тыллары сана чааһынан ырыт.

3. Бэриллитбит тыл ситимнэрин араастарын быһаар:

Киһэлик сынньанар –

үлэтиттэн сынньанар –

ытыһынан соппохтуур –

Даарыйа эмээхсин сынньанар

4. Этиини чилиэннэринэн ырыт (болдьох бэлиэтинэн көрдөр).

5. Этиини тутулунан ырыт.

2. Өйтөн суруйуу.

Темата, холобур,

Суорун Омоллоон - сатирической кэпсээн маастара («Бэйэтэ эмтиэкэ», «Ачаа»).

Өйтөн суруйуу сүрүн ирдэбиллэрэ

Өйтөн суруйуу тиэмэтэ көңүл эбэтэр айымньыга сыһыарыллар, айымньытан холобурдуохха сөп. Экзамен вариантыгар биир тиэмэ бэриллэр. Экзамен кыттааччыта бу үлэтин толкуйдаан, былааннаан, биир кэлим суруйууну ситиһэргэ дьулуһуохтаах.

Манна туттарааччы бэриллитбит тиэмэни бэйэтэ анаарар, ырытар-сыаналыыр дьобура,

төрөөбүт литературатын, бэриллибит тиэмэни билэр таһыма көстүөхтээх. Айан суруйууга экзаменна кыттааччы маннык сүрүн ирдэбиллэри тутуһуохтаах.

- өйтөн суруйуу тутулун тутуһуу;
- этии тутулун кэспэккэ ситимнээхтик суруйуу;
- сурук бэлиэтин, таба суруйуу быраабылатын билии, сөпкө туһаныы;
- уус-ураннык суруйары ситиһии;
- айымньыттан эбэтэр истэн уус-уран быһа тардыылары туһаныы;
- суруйуу тиэмэтин, проблематын, санаатын табатык өйдөөн суруйуу;
- бэйэ сыаналааһына, табыгастаах түмүгү оңоруу.

Бу программа соруудахтара маннык наарданан киирдилэр, үлэ бастакы чааһыгар 36 соруудах, үлэ иккис чааһыгар 6 соруудах, онон барыллаан соруудах ахсаана 42.